Глава 1

Елементи комбінаторики

1.1 Основний принцип комбінаторики

Комбінаторика вивчає скінченні множини. Множини позначатимемо великими латинськими літерами A, B, $C, \ldots$, їхні елементи — малими. Число елементів скінченної множини A позначатимемо $n(A)$.

Обчислюючи число елементів множини A, зручно користуватися таким фактом: якщо між множинами A і B встановлена взаємно однозначна відповідність, то

$$n(A) = n(B)$$

(часто число елементів множини B обчислити простіше, ніж число елементів множини A).

Прямий добуток множин. Нехай A і B — довільні множини. Кожні два елементи $a \in A$ і $b \in B$ визначають упорядковану пару (a, b). Множину всіх упорядкованих пар $(a, b), a \in A, b \in B$ називатимемо *прямим* (*декартовим*) *добутком* множин A і B і позначатимемо $A \times B$.

Приклад 1.1.1 . *Знайти прямі добутки $A \times B$ і $B \times A$, де $A = \{1, 2\}$ і $B = \{3, 4, 5\}$.*

Розв'язання. $A \times B = \{(1; 3), (1; 4), (1; 5), (2; 3), (2; 4), (2; 5)\}$, $B \times A = \{(3; 1), (3; 2), (4; 1), (4; 2), (5; 1), (5; 2)\}$.

Нехай задано k множин $A_1, A_2, \dots, A_k$. Множину впорядкованих наборів $(a_1, a_2, \dots, a_k)$, у яких $a_1 \in A_1$, $a_2 \in A_2, \dots, a_k \in A_k$, називатимемо прямим (декартовим) добутком множин $A_1, A_2, \dots, A_k$ і позначатимемо

$$A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k.$$

Приклад 1.1.2 . *Якщо* $A_1 = \mathbb{R}^1, A_2 = \mathbb{R}^1, A_3 = \mathbb{R}^1$, *то прямий добуток* $A_1 \times A_2 = \mathbb{R}^1 \times \mathbb{R}^1 = \mathbb{R}^2$ *є площиною, а* $A_1 \times A_2 \times A_3 = \mathbb{R}^1 \times \mathbb{R}^1 \times \mathbb{R}^1 = \mathbb{R}^3$ *— тривимірним простором.*

Правило множення (основний принцип комбінаторики). *Число* $n(A \times B)$ *елементів декартового добутку* $A \times B$ *скінченних множин* A *і* B *дорівнює добутку* $n(A)n(B)$ *числа* $n(A)$ *елементів множини* A *і числа* $n(B)$ *елементів множини* B:

$$n(A \times B) = n(A)n(B).$$

Справді, для кожного елемента $a \in A$ існує $n(B)$ елементів $(a, b), b \in B$, декартового добутку $A \times B$. І оскільки множина A містить $n(A)$ елементів, то число $n(A \times B)$ елементів декартового добутку $A \times B$ дорівнює $n(B) + n(B) + \ldots + n(B) = n(B)n(A)$ (у лівій частині $n(A)$ доданків — за числом елементів у множині A).

Правило множення для декартового добутку k множин: *число* $n(A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k)$ *елементів декартового добутку* $A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k$ *скінченних множин* $A_1, A_2, \dots, A_k$ *дорівнює добутку* $n(A_1)n(A_2)\dots n(A_k)$ *числа елементів* $n(A_1), n(A_2), \dots, n(A_k)$ *цих множин:*

$$n(A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k) = n(A_1)n(A_2)\dots n(A_k).$$

Приклад 1.1.3. *Нехай* $A = \{1, 2, 3\}$, $B = \{4, 5, 6, 7\}$. *Знайти* $n(A \times B)$.

Розв'язання. $n(A \times B) = n(A)n(B) = 3 \cdot 4 = 12$.

Правило множення в термінах дій. Часто правило множення формулюють у термінах дій.

Нехай необхідно виконати одну за одною k *дій. Якщо першу дію можна виконати* n_1 *числом способів, другу —*

n_2 числом способів і так до k-ї дії, яку можна виконати n_k числом способів, то всі k дій разом можуть бути виконані $n_1 n_2 \dots n_k$ числом способів.

Справді, позначимо через A_1 множину способів виконання першої дії, A_2 — другої, ..., A_k — k-ої дії. Тоді елемент $(a_1, a_2, \dots, a_k)$ декартового добутку $A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k$ задає спосіб виконання всіх k дій разом. Тому число всіх способів виконати k дій дорівнює числу елементів декартового добутку $A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k$. Отже,

$$n(A_1 \times A_2 \times \dots \times A_k) = n(A_1)n(A_2)\dots n(A_k) = n_1 n_2 \dots n_k.$$

Приклад 1.1.4. *Скільки чотиризначних чисел можна записати цифрами* $0, 1, 2, 3, 4, 5$, *якщо жодна цифра не повторюється більше одного разу?*

Розв'язання. Записуючи чотиризначне число, ми виконуємо чотири дії: записуємо (зліва направо) першу, другу, третю, четверту цифри. Першу дію можна виконати п'ятьма способами (нуль на першому місці не пишуть), другу — п'ятьма способами (одну цифру вже використано при записуванні першої зліва цифри, але, починаючи з другого місця, можна використовувати нуль), третю дію — чотирма способами, четверту — трьома. Тому згідно з правилом множення всі чотири дії разом можна виконати $5 \cdot 5 \cdot 4 \cdot 3 = 300$ способами. Отже, цифрами від 0 до 5 можна записати 300 різних чотиризначних чисел, у запису яких цифри не повторюватимуться.

Упорядковані множини. Множину, що складається з n елементів, називатимемо *n-елементною*.

Означення. n-Елементну множину Ω називатимемо *впорядкованою*, якщо кожному її елементу поставлено у відповідність число (номер елемента) від 1 до n, причому так, що різним елементам поставлені у відповідність різні номери (інакше кажучи, встановлена взаємно однозначна відповідність між множиною Ω і підмножиною $1, 2, \dots, n$ множини натуральних чисел).

Упорядковані множини є різними, якщо вони відрізняються або своїми елементами, або їхнім порядком.

Кожну скінченну множину можна впорядкувати так: записати всі її елементи в список $a, b, c, \dots, f$, а потім кожному елементу приписати номер місця, на якому він стоїть у списку; інакше кажучи, розмістити елементи множини на занумерованих місцях і приписати кожному елементу номер місця, на якому він опинився. Зазвичай так і робитимемо.

Перестановки. Упорядковані множини, які відрізняються тільки порядком елементів, але не самими елементами, називатимемо *перестановками.*

Означення. *Перестановкою* n-елементної множини називатимемо її n-елементну впорядковану підмножину.

Приклад 1.1.5. *Виписати всі перестановки множини* $\Omega = \{a, b, c\}$.

Р о з в' я з а н н я. $(a, b, c), (a, c, b), (b, a, c), (b, c, a), (c, a, b), (c, b, a)$.

Число перестановок. *Число* P_n *усіх перестановок* n*-елементної множини (число способів упорядкування* n*-елементної множини) дорівнює* $n!$*, тобто*

$$P_n = n!$$

Приклад 1.1.6 . *Скількома способами можна впорядкувати множину чисел* $1, 2, \ldots, 2n$ *так, щоб парні числа одержали парні номери?*

Р о з в' я з а н н я. Щоб упорядкувати множину $1, 2, \ldots$ $\ldots, 2n$, розмістимо $2n$ чисел на $2n$ місцях, причому так, щоб парні числа опинилися на місцях з парними номерами (а отже, непарні — на місцях з непарними номерами). Виконаємо це за дві дії.

Дію першу — розмістити n парних чисел на n парних місцях (упорядкувати n-елементну множину) — можна виконати $n!$ способами, дію другу — розмістити n непарних чисел на n непарних місцях — $n!$ способами.

Дві дії разом (розмістити парні числа на парних місцях, непарні на непарних) згідно з правилом множення можна виконати $(n!)^2$ способами.

Розміщення. *Розміщенням* з n елементів по k називатимемо впорядковану k-елементну підмножину n-елементної множини.

Розміщення з n елементів по k є різними, якщо вони відрізняються або своїми елементами, або їхнім порядком.

Приклад 1.1.7. *Нехай $\Omega = \{a, b, c\}$. Виписати всі розміщення з 3 елементів по 2.*

Розв'язання. $(a, b), (b, a), (a, c), (c, a), (b, c), (c, b)$.

Число розміщень. *Число A_n^k усіх упорядкованих k-елементних підмножин n-елементної множини (число розміщень з n елементів по k) дорівнює*

$$n(n-1)\dots(n-(k-1)),$$

тобто

$$A_n^k = n(n-1)\dots(n-(k-1)).$$

Приклад 1.1.8. *Скільки тризначних телефонних номерів можна скласти з цифр від 0 до 9 так, щоб у запису номера всі цифри були різні?*

Розв'язання. Тризначний телефонний номер з різних цифр є 3-елементною впорядкованою підмножиною множини $0, 1, \dots, 9$. А кількість A_{10}^3 3-елементних упорядкованих підмножин, які можна скласти з елементів 10-елементної множини, дорівнює $10 \cdot 9 \cdot 8$, тобто

$$A_{10}^3 = 10 \cdot 9 \cdot 8 = 720.$$

Сполуки (комбінації). *Сполукою (комбінацією)* з n елементів по k називатимемо k-елементну підмножину n-елементної множини.

Сполуки з n елементів по k є різними, якщо вони відрізняються своїми елементами (принаймні одним). Порядок елементів у сполуці не є істотним — сполуки, що складаються з одних і тих самих елементів, нерозрізненні.

Приклад 1.1.9. *Нехай $\Omega = \{a, b, c\}$. Виписати всі сполуки з 3 елементів по 1 і з 3 по 2.*

Розв'язання. $\{a\}, \{b\}, \{c\}$ — усі сполуки з 3 елементів по 1, $\{a, b\}, \{a, c\}, \{b, c\}$ — з 3 по 2.

Зазначимо, що як сполуки $\{a, b\}$ і $\{b, a\}$; $\{b, c\}$ і $\{c, b\}$ та $\{a, c\}$ і $\{c, a\}$ співпадають.

Число сполук. *Число C_n^k усіх k-елементних підмножин n-елементної множини (число сполук з n елементів по k) дорівнює $n!/(k!(n-k)!)$, тобто*

$$C_n^k = \frac{n!}{k!(n-k)!}.$$

Приклад 1.1.10 (шахове місто). *Розглянемо прямокутну сітку квадратів — "шахове місто", яке складається з $m \times n$ квадратних кварталів, відокремлених $n-1$ "горизонтальними" і $m-1$ "вертикальними" вулицями (рис. 1.1.1). Скільки на цій сітці різних найкоротших шляхів, які ведуть з лівого нижнього кута (точки $(0,0)$) до правого верхнього кута (у точку (m,n))?*

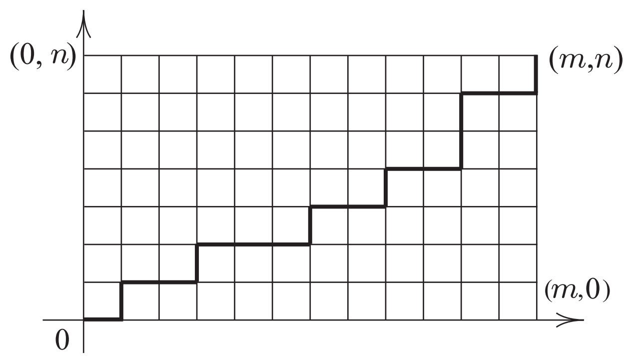

Рис. 1.1.1: "Шахове місто"

Р о з в' я з а н н я. Позначимо буквою Г горизонтальний відрізок шляху, буквою В — вертикальний. Кожен найкоротший шлях з $(0,0)$ у (m,n) має n вертикальних відрізків і m горизонтальних. Він цілком задається впорядкованою послідовністю завдовжки $n+m$, складеною з m букв Г і n букв В і навпаки. Тому число найкоротших шляхів дорівнює числу послідовностей завдовжки $n+m$, складених з m букв Г і n букв В. Кожна така послідовність однозначно задається вибором m місць з $n+m$ для букви Г (місця, що залишаються, заповнюються буквами В), тому їхнє число дорівнює C_{n+m}^{m}.

Розбиття множини. *Розбиттям* n-елементної множини Ω на m попарно неперетинних непорожніх підмножин, що містять $k_1, k_2, \ldots, k_m$ елементів $(k_1 + k_2 + \ldots$ $\ldots + k_m = n)$, називатимемо впорядкований набір

$$(A, B, C, \ldots, S)$$

неперетинних підмножин Ω, що містять відповідно $k_1, k_2, \ldots, k_m$ елементів.

Два розбиття на m попарно неперетинних непорожніх підмножин, що містять відповідно $k_1, k_2, \ldots, k_m$ елементів, різні, якщо хоча б в одній із пар відповідних k_j-елементних підмножин $(j = 1, 2, \ldots, m)$ є різні елементи.

Приклад 1.1.11 . *Навести всі можливі розбиття множини* $\Omega = \{a, b, c, d\}$ *на три попарно неперетинні підмножини* A, B, C, *що містять відповідно* $k_1 = 1$, $k_2 = 2$, $k_3 = 1$ *елементів.*

Розв'язання.

$(\{a\}, \{b, c\}, \{d\}); (\{a\}, \{c, d\}, \{b\}); (\{a\}, \{b, d\}, \{c\});$
$(\{b\}, \{a, c\}, \{d\}); (\{b\}, \{c, d\}, \{a\}); (\{b\}, \{a, d\}, \{c\});$
$(\{c\}, \{a, b\}, \{d\}); (\{c\}, \{a, d\}, \{b\}); (\{c\}, \{b, d\}, \{a\});$
$(\{d\}, \{a, b\}, \{c\}); (\{d\}, \{a, c\}, \{b\}); (\{d\}, \{b, c\}, \{a\}).$

Зазначимо, що, наприклад, розбиття $(\{a\}, \{b, c\}, \{d\})$ і $(\{d\}, \{b, c\}, \{a\})$ множини $\Omega = \{a, b, c, d\}$ є різними.

Число розбиттів множини на підмножини. *Число* $C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m)$ *всіх розбиттів* n*-елементної множини* Ω *на* m *попарно неперетинних підмножин, що містять відповідно* $k_1, k_2, \ldots, k_m$ *елементів* $(k_1 + k_2 + \ldots + k_m = n)$, *дорівнює* $n!/(k_1!k_2! \ldots k_m!)$, *тобто*

$$C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m) = \frac{n!}{k_1!k_2! \ldots k_m!}.$$

Перестановки з повтореннями. *Перестановкою з повтореннями* (*словом*) завдовжки n, утвореною з k_1 елементів (букв) a_1, k_2 елементів (букв) a_2, $\ldots$, k_m елементів (букв) a_m $(k_1 + k_2 + \ldots + k_m = n)$ називатимемо впорядковану послідовність завдовжки n, складену з k_1 елементів (букв) a_1, k_2 елементів (букв) a_2, $\ldots$, k_m елементів (букв) a_m.

Два слова завдовжки n, утворені з k_1 букв a_1, k_2 букв a_2, $\ldots$, k_m букв a_m різні, якщо вони відрізняються порядком букв.

Число перестановок з повтореннями. *Число перестановок з повтореннями (слів) завдовжки* n, *які можна утворити з* k_1 *елементів (букв)* a_1, k_2 *елемен-*

тів (букв) a_2, ..., k_m *елементів (букв)* a_m $(k_1 + k_2 + \ldots$ $\ldots + k_m = n)$, *дорівнює* $C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m)$.

Приклад 1.1.12. *Скільки існує способів розміщення* n *різних частинок по* m *комірках так, щоб до першої комірки потрапило* k_1 *частинок, до другої —* k_2, ..., *до* m*-ї —* k_m*?*

Розв'язання. Розіб'ємо n-елементну множину розрізненних частинок на m неперетинних підмножин: k_1-елементну підмножину частинок, які потрапляють до першої комірки, k_2-елементну — до другої, ..., k_m-елементну підмножину частинок, які потрапляють до m-ї комірки $(k_1 + k_2 + \ldots + k_m = n)$. А число способів розбити n-елементну множину, як описано вище, дорівнює $C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m)$.

Сполуки (комбінації) з повтореннями. *Сполукою (комбінацією) з* m *елементів по* n *з повтореннями* називатимемо набір (множину) з n елементів, кожен з яких належить одному з m типів.

Сполука з m елементів по n з повтореннями однозначно задається числом x_1 елементів першого типу, числом x_2 елементів другого типу і т. д., числом x_m елементів m-го типу, що до неї входять, тобто визначається послідовністю $(x_1, x_2, \ldots, x_m)$ невід'ємних цілих чисел, таких, що $x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$, і навпаки — сполука з m елементів по n з повтореннями задає послідовність $(x_1, x_2, \ldots, x_m)$ цілих невід'ємних чисел таку, що $x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$ (x_1 — число елементів першого типу, x_2 — другого і т. д., x_m — число елементів m-го типу).

Дві сполуки з повтореннями з m елементів по n різні, якщо вони відрізняються кількістю елементів хоча б одного типу. Порядок елементів у сполуці з повтореннями неістотний.

Приклад 1.1.13. *Навести всі сполуки з повтореннями з 4 елементів* a, b, c, d *по 2.*

Розв'язання. $aa, bb, cc, dd, ab, ac, ad, bc, bd, dc$.

Число сполук з повтореннями. *Число* f_m^n *сполук з* m *елементів по* n *з повтореннями дорівнює* C_{n+m-1}^{m-1}, *тобто*

$$f_m^n = C_{n+m-1}^{m-1}.$$

Якщо $n > m$, то число таких сполук з m елементів по n з повтореннями, в яких кожен елемент зустрічається хоча б один раз, дорівнює C_{n-1}^{m-1}.

Приклад 1.1.14 . *Скільки невід'ємних розв'язків у цілих числах має рівняння $x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$?*

Р о з в' я з а н н я. Розв'язком рівняння

$$x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$$

у цілих невід'ємних числах є послідовність $(x_1, x_2, \ldots, x_m)$ цілих невід'ємних чисел, у якої $x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$. Кожна така послідовність задає сполуку з m елементів по n з повтореннями (і навпаки). Тому шукане число розв'язків дорівнює числу f_m^n сполук з m елементів по n з повтореннями.

Сполуки з повтореннями і слова. Нехай ми маємо слово завдожки n, складене з m букв (елементів): x_1 букв a_1, x_2 букв a_2, і т. д., x_m букв a_m ($x_1 + x_2 + \ldots + x_m = n$). "Зсипемо" букви слова в урну, отримаємо набір із n елементів, у якому число елементів першого типу дорівнює x_1, другого — x_2, і т. д., m-го типу — x_m, тобто отримаємо сполуку з m елементів по n з повтореннями (одну) із заданим числом елементів кожного типу, що визначається словом.

Навпаки. Нехай ми маємо сполуку з m елементів по n з повтореннями, у якій число елементів першого типу дорівнює x_1, другого — x_2 і т. д., m-го типу — x_m (маємо набір із n елементів, "зсипаних" в урну: x_1 елементів a_1, x_2 елементів a_2 і т. д., x_m елементів a_m). Розмістивши елементи на n занумерованих місцях (упорядкувавши їх), отримаємо слово. Число всіх таких слів дорівнює $C_n(x_1, x_2, \ldots, x_m)$.

1.2 Задачі

АЗ: $1.3^\circ, 1.10, 1.14, 1.16^\circ, 1.18, 1.19^\circ, 1.22, 1.23, 1.25.$

СЗ: $1.4^\circ, 1.5^\circ, 1.11^\circ, 1.15, 1.17^\circ, 1.20, 1.24, 1.27, 1.30, 1.32.$

У задачах, що пропонуються, перш ніж підраховувати число елементів тієї чи іншої множини, треба чітко з'ясувати: *що саме являють собою ці елементи* (*тобто, що* *підраховувати*). Перш ніж відповідати на питання “*скільки?*”, треба відповісти на питання “*що?*” (що рахуватимемо).

1.1°. З міста A до міста B веде n доріг, а з B до C — m доріг. Скількома способами можна здійснити подорож за маршрутом $A - B - C$?

1.2°. На вершину гори веде сім стежок. Скількома способами турист може піднятися на гору й спуститися з неї? Відповісти на це питання за умови, що сходження та спуск відбуваються різними шляхами.

1.3°. У розіграшу першості країни з футболу беруть участь 17 команд. Скількома способами можуть бути розподілені між ними золота, срібна та бронзова медалі?

1.4°. Скільки тризначних чисел можна записати цифрами 0, 1, 2, 3, 4?

1.5°. Скільки тризначних чисел можна записати цифрами 0, 1, 2, 3, 4, якщо кожну з них використовувати не більше одного разу?

1.6°. Скількома способами сім осіб можуть стати в чергу до каси?

1.7°. Учні вивчають 10 предметів. У понеділок за розкладом 6 уроків, причому всі вони різні. Скількома способами можна скласти розклад на понеділок?

1.8°. Скільки є п’ятизначних чисел, що діляться на 5?

1.9°. Автомобільний номер складається з двох літер і чотирьох цифр. Яке число різних номерів можна скласти, використовуючи 26 літер латинського алфавіту?

1.10. У розіграшу першості країни з футболу беруть участь 16 команд. Команди, які здобудуть перше, друге й третє місця, нагороджують відповідно золотою, срібною і бронзовою медалями, а команди, які опиняться на двох останніх місцях, залишать вищу лігу. Скільки різних результатів першості може бути?

1.11°. Скількома способами можна з 9 осіб вибрати комісію у складі 4 осіб?

1.12°. Скількома способами читач може вибрати три книги з п’яти?

1.13°. Скількома способами можна розмістити на полиці 4 різні книги?

1.14. Нехай $p_1, p_2, \ldots, p_n$ — різні прості числа. Скільки дільників має число

$$m = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_n^{\alpha_n},$$

де $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$ — деякі натуральні числа?

1.15. Скільки є перестановок з n елементів, у яких два вказані стоять поряд?

1.16°. Скількома способами можна розсадити 4 учнів на 25 місцях?

1.17°. Студенту необхідно протягом 8 днів скласти 4 екзамени (за один день студент складає не більше одного екзамену). Скількома способами це можна зробити?

1.18. Скількома способами можна впорядкувати множину $\{1, 2, 3, \dots, n\}$ так, щоб числа $1, 2, 3$ стояли поряд і в порядку зростання?

1.19. Скільки є чотиризначних чисел, у яких кожна наступна цифра більша за попередню?

1.20. Скільки є чотиризначних чисел, у яких кожна наступна цифра менша за попередню?

1.21*. У прямокутну таблицю з m рядків і n стовпців треба записати числа $+1$ і -1 так, щоб добуток чисел у кожному рядку й кожному стовпці дорівнював 1. Скількома способами це можна зробити?

1.22. Маємо p білих і q чорних куль ($p > q$). Скількома способами можна розмістити у ряд усі кулі так, щоб жодні 2 чорні кулі не лежали поряд?

1.23. На площині проведено n прямих так, що ніякі дві з них не паралельні й ніякі три не перетинаються в одній точці.

1) Знайдіть кількість точок перетину прямих.

2) Скільки трикутників утворюють прямі?

3) На скільки частин поділять площину прямі?

4) Скільки серед частин, на які поділяється площина прямими, обмежених і скільки необмежених?

1.24. Скільки діагоналей має опуклий n-кутник?

1.25. У скількох точках перетинаються діагоналі опуклого n-кутника, якщо жодні три з них не перетинаються в одній точці?

1.26*. В опуклому n-кутнику проведено всі діагоналі. Відомо, що жодні три з них не перетинаються в одній точці. На скільки частин буде поділено при цьому n-кутник?

1.27. Довести, що

$$n(A_1 \times A_2 \times \cdots \times A_k) = n(A_1)n(A_2)\dots n(A_k).$$

1.28. Довести, що число способів упорядкувати n-елементну множину дорівнює $n!$

1.29. Довести, що число A_n^k розміщень з n елементів по k дорівнює $n(n-1)\dots(n-(k-1))$.

1.30. Довести, що C_n^k — число k-елементних підмножин n-елементної множини — дорівнює $n!/(k!(n-k)!)$.

1.31. Довести, що

$$(a+b)^n = \sum_{k=0}^{n} C_n^k a^k b^{n-k}.$$

1.32. Довести, що число $C_n(k_1, k_2, \dots, k_m)$ способів розбити n-елементну множину на m неперетинних підмножин відповідно з $k_1, k_2, \dots, k_m$ елементами дорівнює $n!/(k_1!k_2!\dots k_m!)$.

1.33. Довести, що існує $C_n(k_1, k_2, \dots, k_m)$ слів завдовжки n з k_1 букв a_1, k_2 букв a_2, …, k_m букв a_m.

1.34. Скількома способами можна поділити $m+n+s$ предметів на три групи так, щоб в одній групі було m предметів, у другій — n, у третій — s?

1.35. Скількома способами можна поділити $3n$ предметів між трьома особами так, щоб кожна особа отримала n предметів?

1.36. Довести, що число f_m^n сполук з m елементів по n з повтореннями дорівнює C_{n+m-1}^{m-1}.

1.37. Довести, що число сполук з m елементів по n з повтореннями $(n > m)$, в яких кожен елемент зустрічається хоча б один раз, дорівнює C_{n-1}^{m-1}.

Розв'язання, вказівки, відповіді до глави 1

1.1°. mn. **1.2°.** 49; 42. **1.3°.** $17 \cdot 16 \cdot 15$.
1.4°. $4 \cdot 5 \cdot 5$. **1.5°.** $4 \cdot 4 \cdot 3$. **1.6°.** $7!$
1.7°. A_{10}^6. **1.8°.** $9 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 2$. **1.9°.** $26^2 \cdot 10^4$.
1.10. $16 \cdot 15 \cdot 14 \cdot C_{13}^2$. **1.11°.** C_9^4. **1.12°.** C_5^3.
1.13°. $4!$

1.14. Дільники числа $m = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \ldots p_n^{\alpha_n}$ мають вигляд $p_1^{\beta_1} p_2^{\beta_2} \ldots p_n^{\beta_n}$ і визначаються послідовністю цілих невід'ємних чисел $(\beta_1, \beta_2, \ldots, \beta_n)$ таких, що $0 \le \beta_i \le \alpha_i$, $i = 1, 2, \ldots, n$. Кількість таких послідовностей (а разом з ними і дільників) згідно з правилом множення дорівнює

$$(\alpha_1 + 1)(\alpha_2 + 1) \ldots (\alpha_n + 1).$$

1.15. $2 \cdot (n-1)!$ **1.16°.** A_{25}^4. **1.17°.** A_8^4.
1.18. $(n-2)!$

1.19. C_9^4, вказані числа визначаються множиною своїх цифр.

1.20. C_{10}^4.

1.21*. Заповнюємо всі клітини таблиці, крім клітин останнього рядка й останнього стовпця (правого), числами $+1$ і -1 (згідно з правилом множення, це можна зробити $2^{(n-1)(m-1)}$ способами). Заповнюємо $n-1$ клітин останнього рядка, крім останньої (правої) так, щоб добуток чисел у кожному з $(n-1)$ стовпців дорівнював $+1$. Заповнюємо клітини останнього стовпця так, щоб добуток чисел у кожному з $m-1$ перших рядків і в останньому стовпці дорівнював $+1$. Отже, добуток чисел у кожнім стовпці дорівнюватиме +1 і у кожнім з $m-1$ перших рядків дорівнюватиме +1, але тоді добуток чисел і в останньому рядку дорівнюватиме +1, оскільки у таблиці добуток чисел за рядками дорівнює добуткові за стовпцями.

Відповідь: $2^{(n-1)(m-1)}$.

1.22. Із $p+1$ проміжків між білими кулями (враховуючи два кінцеві нескінченні проміжки) виберемо q, в яких розмістимо чорні кулі. Це можна виконати C_{p+1}^q способами.

1.23 (3). Послідовно проводитимемо на площині прямі. Нехай проведено $n-1$ прямих і A_{n-1} — число частин площини, які при цьому утворилися. Проведемо n-у пряму. До A_{n-1} частин n-а пряма додасть ще n частин, тому

$$A_n = A_{n-1} + n.$$

Докладніше: $A_1 = 2$, $A_2 = A_1 + 2, \ldots, A_n = A_{n-1} + n, \ldots$ Додаючи почленно перші n рівностей, одержимо

$$A_n = \frac{n(n+1)}{2} + 1.$$

Відповіді: 1) C_n^2; 2) C_n^3; 3) $n(n+1)/2+1$; 4) $2n$ — кількість необмежених частин, $n(n-3)/2+1$ — кількість обмежених.

1.24. $n(n-3)/2$.

1.25. Кожна точка перетину діагоналей задає чотири вершини n-кутника і навпаки, тому число точок перетину діагоналей дорівнює C_n^4.

1.26*. У опуклому n-кутнику всього $n(n-3)/2 = N$ діагоналей.

Нехай $k-1$ перших діагоналей ділять многокутник на A_{k-1} частин. Проведемо k-ту діагональ. Позначимо через p_k число точок перетину k-ї діагоналі з першими $k-1$ діагоналями. Тоді

$$A_k = A_{k-1} + (p_k + 1), \ k = 2, 3, \ldots, N.$$

Додаючи почленно ці рівності, отримаємо

$$A_N = 1 + C_n^4 + n(n-3)/2.$$

1.27. Скористатися методом математичної індукції.

1.28. Записати елементи у список і приписати кожному з них номер місця у списку.

1.29. Скористатися правилом множення.

1.30. З одного боку, n-елементну множину можна впорядкувати $n!$ способами. З іншого, $C_n^k k!(n-k)!$ способами — спочатку розбити її на дві неперетинні підмножини (C_n^k способами), а потім упорядкувати кожну з них (відповідно $k!$ і $(n-k)!$ способами). Тому $n! = C_n^k k!(n-k)!$

1.32. Підрахуємо число перестановок n-елементної множини двома способами. З одного боку, це число дорівнює $n!$ А з іншого, його можна знайти так: розбиваємо n-елементну множину на m неперетинних підмножин, які містять відповідно $k_1, k_2, \ldots, k_m$ елементів (це можна виконати $C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m)$ способами), а потім упорядковуємо кожну з них відповідно $k_1!, k_2!, \ldots, k_m!$ числом способів. Отже

$$n! = C_n(k_1, k_2, \ldots, k_m) k_1! k_2! \ldots k_m!$$

1.33. Слово визначається вибором місць під букву кожного типу (розбиттям множини на підмножини).

1.34. $C_{m+n+s}(m, n, s)$. **1.35.** $C_{3n}(n, n, n)$.

1.36. Кожній сполуці з повтореннями з m елементів по n можна поставити у відповідність послідовність з n нулів, відокремлених $m-1$ одиницями (причому число нулів між одиницями дорівнює числу елементів даного типу) і навпаки.

1.37. Див. попередню задачу, $m-1$ одиниць мають стояти у $n-1$ проміжках між нулями